

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

Komparativni pregled:

**POSEBNA TIJELA PARLAMENTA KOJA SE BAVE PITANJEM
DIGITALNE EKONOMIJE**

Podgorica, oktobar 2018. godine

Broj: 14/2018

Klas. br: 00-52-4/18-

Datum: oktobar 2018. godine

Pripremila: Sandra Brajušković, istraživač analitičar

** Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore.*

*** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD	4
1. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA	6
2. KOMPARATIVNI PREGLED	9
2.1 Austrija.....	9
2.2 Belgija (Donji dom).....	9
2.3 Estonija	10
2.4 Evropski parlament	10
2.5 Francuska.....	12
2.6. Finska.....	14
2.7 Litvanija	15
2.8 Njemačka	15
IZVORI INFORMACIJA	19

UVOD

Glavno zapažanje autora Manuela Kastelsa u djelu „Uspon umreženog društva”¹ je da se istorijskim trendom smatra to što se dominantne funkcije i procesi u savremenom dobu sve više organizuju oko **mreža**. Zahvaljujući informatičkim tehnologijama, mreže stvaraju novu društvenu morfologiju u našim društvima, pri čemu širenje logike umrežavanja u značajnoj mjeri mijenja **postupak i rezultate u procesima proizvodnje, iskustva, moći i kulture**. Prema tome, najvažnija strukturna posljedica uticaja inofrmacione tehnologije na ekonomiju, ali na ostala područja koja se razvijaju u zavisnosti od protoka informacija jeste umreženo društvo. Po prvi put u istoriji, navodi Kastels, osnovna jedinica ekonomske organizacije nije pojedinac niti kompanija, već upravo mreža zasnovana na informatičkoj posrednoj komunikaciji sa globalnim obuhvatom i nevjerovatno brzim protokom informacija, kao i širokim pristupom informacijama. U principu, sve što je važno za razvoj globalne ekonomije umreženo je.²

S tim u vezi, može se govoriti o digitalnoj revoluciji koja je preoblikovala svjetsku i evropsku ekonomiju, od finansijskih usluga i telekomunikacija do kreativne industrije i načina na koji se zapošljavaju ljudi. Svakodnevno, ljudi, kompanije, organizacije, institucije koriste nove digitalne tehnologije koje nude ogromne mogućnosti kako bi obavljali usluge, donosili odluke i pravili izbore na mnogo efikasniji i brži način. Nove tehnologije donose nove mogućnosti uz sve veću upotrebu informacija, znanja, usluga i nematerijalnih dobara, kao i transformaciju tradicionalne ekonomije u digitalnu ekonomiju.³

Digitalna ekonomija istovremeno se odnosi na digitalni pristup dobrima i uslugama i upotrebu digitalnih tehnologija u cilju podrške preduzetništvu, a sam pojam se često upotrebljava kako bi opisao navedene aktivnosti, uz poteškoću navođenja precizne definicije. Pod pojmom digitalna ekonomija *podrazumijevaju se svi ekonomski procesi, transakcije, interakcije i aktivnosti koje se zasnivaju na upotrebi digitalnih tehnologija*.⁴

Imajući u vidu podatak da digitalna ekonomija raste sedam puta brže od ostalih vidova ekonomije, ali taj potencijal usporava neujednačeni okvir nacionalnih politika, Evropa zaostaje za ostalim zemljama u pogledu brzih, pouzdanih i povezanih digitalnih mreža koje podstiču ekonomije i svaki dio poslovnog i privatnog života. Stoga je Evropska unija usvajanjem Digitalne agende za Evropu u maju 2010. godine izrazila spremnost i nastojanje da podstakne evropsku ekonomiju obezbjeđivanjem održivih ekonomskih i socijalnih pogodnosti koje nudi digitalno tržište.⁵

Upotreba digitalnih tehnologija istovremeno je dovela i do promjena u funkcionisanju organizacione strukture tijela zakonodavne vlasti, čineći ih otvorenijima i dostupnijima kada su u pitanju građani. Mnogi parlamenti razvili su strateške principe informaciono-komunikacionim tehnologijama, izgradili čvrstu tehničku infrastrukturu, uključujući visoko kvalifikovano stručno osoblje kako bi na bolji način odgovorili na izazove koje pred njih stavlja brzi tehnološki napredak. Prema izvještaju Inter-parlamentarne unije „2016 World e-Parliament Report“ parlamenti bi trebalo da urade više kako bi se ostvario puni potencijal digitalne transformacije

¹ Manuel Kastels, Uspon umreženog društva, Golden marketing, Zagreb, 2000.

² Ibid, str. 493-501

³ Don Tapscott and David Agnew, Governance in the Digital Economy: The Importance of Human Development, published in Finance and Development, a quarterly magazine of the IMF, December 1999, Volume 36, Number 4 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/12/tapscott.htm> (26.10.2018)

⁴ Techopedia – Dictionary

<https://www.techopedia.com/definition/32989/digital-economy> (26.10.2018)

⁵ Digital Agenda for Europe https://eige.europa.eu/resources/digital_agenda_en.pdf (26.10.2018)

na najvišem političkom nivou, pri čemu je glavni izazov nedostatak finansijskih sredstava i znanja.⁶

Cilj ovog istraživačkog rada je predstavljanje podataka i praksi u vezi sa funkcionisanjem tijela (**odbor, komisija, savjetodavni odbor i sl**) koje se bavi pitanjem digitalne ekonomije u parlamentima nekoliko zemalja: **Austrija, Belgija, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Litvanija, Luksemburg, Norveška, Njemačka, Mađarska, Poljska, Portugal, Slovačka, Španija, Švedska**. Takođe, rad sadrži podatke u vezi sa **Evropskim parlamentom**. Za prikupljanje podataka u radu korišćeni su relevantni dostupni izvori, studije, publikacije, zakonodavstvo, internet starnice i odgovori nacionalnih parlamenata na upitnik na mreži Evropskog centra za parlamentarna istraživanja i dokumentaciju (ECPRD)⁷.

⁶ World e-Parliament Report 2016, Inter-parliamentary Union, 2016 <http://archive.ipu.org/pdf/publications/eparl16-en.pdf> (25.10.2018)

⁷ ECPRD (*Evropski centar za parlamentarna istraživanja i dokumentaciju*) je posebno tijelo podržano od strane Evropskog parlamenta i Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, a riječ je o međunarodnoj mreži odjeljenja za istraživanje i dokumentaciju, koja povezuje službe zadužene za prikupljanje i širenje informacija. Cilj je da se olakšaju kontakti i razmjena informacija između parlamenata zemalja članica. Podaci navedeni u odgovorima na ECPRD upitnike ne predstavljaju zvanične stavove parlamenata.

1. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

Prema prikupljenim podacima, u većini parlamenata (Austrija, Finska, Francuska, Hrvatska, Evropski parlament, Estonija, Italija, Luksemburg, Mađarska, Norveška, Njemačka, Portugal, Slovačka, Španija, Švedska) u principu pitanjem digitalne ekonomije bave se stalna radna tijela nadležna za pitanja ekonomije, energetike, saobraćaja, infrastrukture, obrazovanja, kulture i slično u zavisnosti od pitanja koje se razmatra. Sa druge strane, u cilju razmatranja pitanja digitalne ekonomije, neki od parlamenata imaju posebna tijela - pododbore, savjetodavne odbore, posebne strukture unutar službe parlamenta koje se bave pojedinim aspektima digitalne ekonomije (Austrija, Češka, Litvanija, Belgija, Njemačka – oba doma, Poljska), te stalne odbore i specijalne jedinice unutar parlamenta koje se bave tehnološkim procjenama i predviđanjima (Estonija, Evropski parlament, Finska, Francuska, Grčka, Njemačka – Bundestag).

Za razmatranje pitanja koja se tiču digitalne ekonomije u **Parlamentu Češke (donji dom)** formiran je **Pododbor za informaciono-komunikacione tehnologije, telekomunikacije i digitalnu ekonomiju** u okviru Odbora za ekonomske poslove sastavljen od šest poslanika koji su po struci inženjeri, a u **Parlamentu Litvanije**, takođe, u okviru Odbora za ekonomiju **Pododbor za visoku tehnologiju, inovacije i digitalnu ekonomiju** koji ima šest članova. U **Parlamentu Poljske (donji dom)**, u tekućem sazivu, postoji **Odbor za digitalizaciju, inovacije i moderne tehnologije** u čijoj su nadležnosti aktivnosti koje se odnose na pitanja **radio i telefonskih komunikacija, telekomunikacija i kompjuterskih mreža, inovacija, kompjuterizacije i razvoja informacionog društva**. Ovo je jedan od pomoćnih odbora koji se bave razmatranjem i pripremom pitanja koja spadaju u nadležnost Parlamenta i daju mišljenja o pitanjima koja im upute Parlament, predsjednik Parlamenta, ili Prezidijum Parlamenta (Kolegijum). U **njemačkom Bundestagu** funkcionišu **dva studijska odbora** u vezi sa digitalnim radnim okruženjem i vještačkom inteligencijom formirana na predlog jedne četvrtine poslanika i sačinjena od poslanika i stručnjaka u cilju naučnog savjetovanja, davanja preporuka i razmjene znanja. U donjem domu Parlamenta Belgije postoji **Savjetodavni odbor za naučna i tehnološka pitanja** čija su nadležnosti definisane Poslovníkom. Za **Parlament Španije** specifično je to da je ranije postojao **Odbor za energetiku, turizam i digitalnu ekonomiju**, koji je u međuvremenu ukinut, pa se pitanjima digitalne ekonomije bavi **Odbor za ekonomiju i preduzetništvo**.

U pojedinim parlamentima formirana su **tijela sačinjena od poslanika i predstavnika službe parlamenta** u cilju razmatranja pitanja koja se tiču digitalnih tehnologija. Na primjer, u **Parlamentu Austrije** funkcioniše **Bord za informaciono-komunikacione tehnologije** u okviru kojeg poslanici i Služba razmatraju i pripremaju razvojne strategije i niz drugih pitanja. Slično tome, **Parlament Slovačke** formirao je **radnu grupu** sačinjenu od poslanika i zaposlenih u Službi parlamenta koja razmatra pitanja u vezi sa digitalizacijom i informacionim tehnologijama u Parlamentu. Nasuprot tome, u **gornjem domu Parlamenta Njemačke** **isključivo na nivou Službe** formiran je **Koordinacioni odbor za digitalizaciju** koji se bavi pojedinim aspektima digitalne ekonomije u Parlamentu.

Osim toga, zanimljivo je kao primjer navesti parlamente koji u okviru svoje strukture sprovode **tehnološku procjenu, te naučna, strateška i dugoročna predviđanja**, otkrivajući u ranoj fazi **izazove tehnološkog razvoja i smještajući ih u kontekst svoje zemlje**. Institucionalizacija sprovođenja parlamentarne tehnološke procjene razlikuje se od parlamenta do parlamenta, u zavisnosti od toga da li su za to zadužena stalna radna tijela, posebne organizacione jedinice u službi parlamenta ili nezavisne institucije.

Na primjer, u **Parlamentu Finske** postoji stalni **Odbor za budućnost** koji razmatra i prati procese u oblasti tehnologije, nauke, ekonomije, konkurentnosti, globalnih izazova i analizira njihov uticaj na politiku i društvo zemlje. Osim toga, u **Evropskom parlamentu** formiran je **Panel za naučnu i tehnološku procjenu**, kao dio strukture parlamenta, koji doprinosi raspravi i razmatranju naučnih i tehnoloških pitanja od posebnog značaja. U okviru službe **Parlamenta Estonije** postoji **Centar za tehnološka predviđanja**, kao nezavisni *think tank* formiran u skladu sa posebnim Zakonom i bavi se identifikacijom i analizom dugoročnog razvoja društva i novih trendova.

U **Parlamentu Francuske**, takođe, postoji **Parlamentarna kancelarija za naučnu i tehnološku procjenu** koja je zajednička za oba doma. Dodatno, **Senat (gornji dom)** formirao je i **Delegaciju za strateško predviđanje**. I **njemački Bundestag** u okviru Službe ima **Kancelariju za tehnološku procjenu** formiranu na osnovu ugovora sa Institutom za tehnologiju u Karlsruheu.

Na kraju, u **Parlamentu Grčke** postoji **specijalni stalni Odbor za istraživanje i tehnologiju** previđen Poslovníkom. Naučnu i stručnu podršku radu odboru pruža Direktorat za analize Parlamenta Grčke. Naučnici i istraživači učestvuju na sastancima odbora u cilju predstavljanja nalaza u vezi sa tehnološkom procjenom. Prema Poslovníku, Odbor za istraživanje i tehnologiju **ima 17 članova koji predstavljaju sve parlamentarne grupe zastupljene u Parlamentu**. Odbor je nadležan za sva pitanja koja spadaju u oblast **tehnološkog razvoja, kao i za pružanje savjetodavne podrške u vezi sa strategijama u toj oblasti**. Osim toga, Odbor je nadležan za podsticanje međunarodne saradnje u pogledu **tehnološke procjene**. U tom smislu, Odbor prilikom izvršavanja svojih zadataka može saradivati sa sličnim institucijama koje funkcionišu u okviru parlamenta drugih zemalja i podsticati međunarodnu saradnju i istraživanje u oblasti tehnološke procjene.⁸

Sva navedena tijela koja se bave tehnološkom i naučnom procjenom ostvaruju blisku međusobnu saradnju i saradnju sa drugim sličnim tijelima u parlamentima putem članstva u Evropskoj parlamentarnoj mreži za tehnološku procjenu (eng. *European Parliamentary Technology Assessment – EPTA*)⁹.

Tehnološka procjena (eng. *Technology Assessment - TA*) je naučni, interaktivni i komunikativni proces koji ima za cilj da doprinese formiranju javnog i političkog mišljenja u vezi sa uticajem tehnologije i nauke na društvo i politiku.

Pod tehnološkom procjenom podrazumijeva se istraživanje odnosa između nauke, tehnologije i društva. Prije svega, to je koncept koji okuplja istraživače iz raznih disciplina, poput biznis ekonomije, sociologije ili biologije sa zajedničkim ciljem da se istraži kako trendovi tehnološkog razvoja utiču na svijet u kojem živimo. Konkretno, tehnološka procjena može obuhvatiti analize politika u vezi sa energetikom, uslovima rada u svijetlu razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija, globalizacije i konkurentnosti na tržištu rada i slično.

Tri su ključne dimenzije tehnološke procjene:

- *Kognitivna dimenzija* – stvaranje okvira znanja relevantnog za oblikovanje politike;
- *Normativna dimenzija* – uspostavljanje dijaloga u cilju podrške oblikovanja mišljenja/mnjenja;
- *Pragmatična dimenzija* – uspostavljanje procesa koji doprinose donošenju odluka.

Izvor: EPTA Network, What is technology assessment?
<http://www.eptanetwork.org/about/what-is-ta>

⁸Standing Orders of the Hellenic Parliament

<https://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/Kanonismos-tis-Voulis/> (26.10.2018)

⁹ European Parliamentary Technology Assessment <http://www.eptanetwork.org/> (22.10.2018)

Evropska parlamentarna mreža za tehnološku procjenu

Sprovođenje parlamentarne tehnološke procjene institucionalizovano je na različite načine, od stalnih radnih tijela parlamenta preko posebnih organizacionih jedinica u okviru službe parlamenta do nezavisnih institucija koje imaju mandat da pružaju savjetodavnu podršku parlamentu. Evropska parlamentarna mreža za tehnološku procjenu (eng. *European Parliamentary Technology Assessment – EPTA*) predstavlja krovnu mrežu za evropske organizacije koje sprovode studije tehnološke procjene u parlamentu/u ime parlamenta, koja je uspostavljena 1990. godine u okviru Evropskog parlamenta i trenutno ima 22 člana, među kojima su Odbor za budućnost Parlamenta Finske, Panel za naučnu i tehnološku procjenu Evropskog parlamenta itd.

Na zvaničnoj internet prezentaciji mreže dostupne su brojne studije i izvještaji u vezi sa tehnološkom procjenom, kao i informacije o projektima.

Izvor: European Parliamentary Technology Assessment <http://www.eptanetwork.org/>

U nastavku rada predstavljene su detaljnije informacije u vezi sa tijelima koja se bave pitanjima digitalne ekonomije i tehnološkom procjenom u nekoliko parlamenata: Parlamentu Austrije, Donjem domu Parlamenta Belgije, Parlamentu Estonije, Parlamentu Finske, Gornjem domu Parlamenta Francuske, Parlamentu Litvanije, Parlamentu Njemačke – oba doma, kao i Evropskom parlamentu.

2. KOMPARATIVNI PREGLED

2.1 Austrija

Parlament Austrije **nema specijalno tijelo koje je nadležno za pitanja digitalne ekonomije**. Međutim, **Donji dom Parlamenta započeo je saradnju** sa Austrijskim tehnološkim institutom i Institutom za tehnološku procjenu Austrijske akademije nauka. Oba instituta **pružaju podršku i savjete** u vezi sa tehnološkim razvojem i njegovim uticajem na društvo i politiku. Osim toga, Gornji dom Parlamenta započeo je intenzivnu raspravu o digitalizaciji na brojnim sastancima, parlamentarnim saslušanjima i simpozijumima.

Parlament ima **Bord za informaciono-komunikacione tehnologije** u okviru kojeg političke grupe (**na nivou poslanika**) i **parlamentarna služba** (odjeljenje za informacione tehnologije i sl) raspravljaju i pripremaju razvojne strategije, kao i niz drugih sličnih pitanja u oblasti informaciono-komunikacione tehnologije (bezbjednost, digitalizacija itd).

U procesu pripreme su parlamentarna strategija i plan koja uključuju efekte digitalizacije na parlamentarnu administraciju, poslanike i javnost. Očekuje se da će biti završena do 2021. godine te da će predstavljati podlogu za modernizaciju i digitalizaciju. Austrija od 2005. godine ima program Vlade „Digitalna Austrija“¹⁰.

2.2 Belgija (Donji dom)

U okviru Donjeg dom Parlamenta Belgije od 2001. godine funkcioniše **Savjetodavni odbor za naučna i tehnološka pitanja**, formiran u skladu sa Poslovníkom. Prema odredbama Poslovníka¹¹, u svakom novom sazivu Parlament može iz reda svojih poslanika formirati Savjetodavni odbor nadležan za naučna i tehnološka pitanja, kao i druge savjetodavne odbore. Odbor je sastavljen od onoliko članova koliko je potrebno da se obezbijedi da svaku grupu zastupljenu u stalnim radnim tijelima parlamenta predstavlja najmanje jedan poslanik. Savjetodavni odbor na početku saziva konstituše **Biro odbora** koji čine predsjednik odbora i dva potpredsjednika koji se biraju iz reda članova odbora. Člana odbora u slučaju odsustva može zamijeniti poslanik član koji priprada istoj političkoj grupi. **Glavni zadatak odbora** je da, na **sopstvenu inicijativu** ili na **zahtjev parlamenta ili jednog od radnih tijela, pruža savjete u vezi sa pitanjima u oblasti nauke i tehnologije koja spadaju u nadležnost Savezne vlade**. Odbor može zatražiti pomoć eksperata u cilju vršenja poslova iz svoje nadležnosti. Odbor razmatra pitanja iz svoje nadležnosti u skladu sa pravilima koja važe i za stalna radna tijela.

Osim toga, nadležno radno tijelo formiralo je 2018. godine **radnu grupu „Robotika i digitalna agenda“** u cilju podsticanja rasprave o parlamentarnoj rezoluciji o izradi sveobuhvatne i održive digitalne agende.

Unutar **Službe Parlamenta formirana je radna grupa** koja ima za cilj smanjenje upotrebe papira za sastanke odbora i sjednice parlamenta.

Izuzev Programa Vlade za digitalnu ekonomiju¹², krajem 2013. godine u Belgiji je usvojen **zakon koji uređuje pitanja elektronske ekonomije**¹³. Parlament Belgije je nedavno, tačnije

¹⁰ Digital Austria <https://www.digital.austria.gv.at/> (13.10.2018)

¹¹ The Rules of Procedures of the Belgian House of Representatives, Article 70 https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/reglement/reglement_UK.pdf (12.10.2018)

¹² Digital Belgium <http://digitalbelgium.be/en/> (15.10.2018)

¹³ Belgian Code of Economic Law – Book XII: The law of the electronic economy <http://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/viewFile/2315/2266> (15.10.2018)

u julu 2018. godine, usvojio i zakonodavstvo u skladu sa kojim je harmonizovan koncept digitalnog potpisa i trajnog medija, te uklonjene prepreke za zaključivanje digitalnih ugovora.¹⁴

2.3 Estonija

U Parlamentu Estonije **ne postoji posebno tijelo** koje se bavi pitanjima digitalne ekonomije, niti u Parlamentu ima poseban program digitalizacije parlamentarnih aktivnosti. Zakonodavni proces u velikoj mjeri je digitalizovan bez posebnog plana.

Međutim, u okviru Službe Parlamenta formiran je **Centar za tehnološka predviđanja** (eng. *Foresight Centre*) 2016. godine koji funkcionira kao nezavisni *think tank* u Parlamentu u skladu sa Zakonom o tehnološkom predviđanju¹⁵. Pod **predviđanjem** se, u smislu Zakona, podrazumijeva identifikacija i analiza dugoročnog razvoja estonskog društva i novih trendova, priprema razvojnih scenarija u skladu sa mogućnostima i rizicima, praćenje realizacije razvojnih scenarija i, prilagođavanje, tamo gdje je nepohodno, razvojnih scenarija i njihovog ishoda. Parlamentarni odbor koji je zadužen za koordiniranje aktivnosti predviđanja je **Odbor za ekonomske poslove**.

Glavno tijelo Centra za tehnološko predviđanje je **Savjet** (eng. *Foresight Council*) koji je sačinjen od prepoznatih stručnjaka u oblasti preduzetništva, tehnologije i istraživanja zadužen za obezbjeđivanje nezavisnosti ovog tijela. **Godišnji budžet Centra** iznosi 770.000 eura od čega je 32% sredstava namijenjeno istraživačkim projektima. Nadležnosti Centra uključuju **prikupljanje predloga** za pripremu akcionog plana tehnološkog predviđanja, **izradu akcionog plana, izradu i naručivanje** studija, istraživanja i analiza u skladu sa akcionim planom, **aktivnu komunikaciju i informisanje javnosti** o rezultatima predviđanja, te **podnošenje izvještaja** Odboru za ekonomske poslove o izvršenom monitoringu planiranih aktivnosti i **podnošenje izvještaja** u pisanoj formi jednom godišnje u vezi sa ostvarivanjem ciljeva. Centar priprema istraživačke projekte **sa akcentom na scenarije**, mjesečni bilten sa aktuelnim temama i kratkim osvrtima, analizira trendove smještajući ih u kontekst Estonije i organizuje neformalne seminare na način da predstavlja određenu temu i podstiče aktivnu raspravu istraživača, eksperata i zainteresovanih poslanika.

Svaki istraživački projekat ima **koordinacioni i ekspertski odbor**. **Koordinacioni odbor** čine **poslanici zainteresovani za određenu temu** i zvaničnici koji su uključeni u tu oblast, pri čemu je njihova uloga da savjetuju, nadgledaju i učestvuju u isticanju ključnih odluka i koraka u završnoj fazi studije. Nasuprot tome, **ekspertski odbor** čine estonski i međunarodni naučnici i eksperti koji imaju ulogu da doprinesu studiji, daju stručnu ocjenu, te iznesu ideje za potencijalne scenarije.

U periodu 2017-2018. godine aktuelna su tri istraživačka projekta: *E-upravljanje, Rad u budućnosti* i *Napredak u oblasti proizvodne efikasnosti*, dok se neki od primljenih predloga odnose na rješenja demokratske krize, državnu reformu, budućnost tržišta rada, održivost sistema socijalne zaštite, budućnost regionalne ekonomije, istraživanja i razvoj u kompanijama, alternativnim oblicima energije i slično.

2.4 Evropski parlament

Pred donosiocima odluka u Evropskom parlamentu nalazi se veliki broj pitanja koja imaju naučnu ili tehnološku dimenziju. Budući da su naučni i tehnološki napredak u središtu ekonomskog rasta neophodno je da donosioci odluka razumiju uticaj novih tehnologija, te da

¹⁴ ECPRD Request No. 3859, *Digital economy and digitalization of Parliament*, July 2018

¹⁵ Foresight Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514072016002/consolide> (24.10.2018)

pronađu najbolji način za podršku tehnološkim inovacijama. U tom kontekstu, postoji rastuća potreba da se zakonodavac i kreatori politika na nacionalnom i nivou EU oslanjaju na nezavisne, nepristrasne i dostupne podatke u vezi sa razvojem u oblasti nauke i tehnologije, mogućnostima koje nude, ali i rizicima koje nose i etičkim implikacijama.

Stoga je u Evropskom parlamentu formiran **Panel za naučnu i tehnološku procjenu**, kao sastavni dio strukture Parlamenta. Ovo tijelo sačinjeno je od **25 poslanika Evropskog parlamenta** sa pravom glasanja koje imenuje devet stalnih odbora Parlamenta¹⁶. Osim toga, **potpredsjednik Evropskog parlamenta** nadležan za ovaj panel po **funkciji je član panela**. Članovi se biraju na period od **dvije i po godine** i mogu biti ponovo izabrani. Funkcionisanje Panela za naučnu i tehnološku procjenu uređeno je posebnim pravilima¹⁷.

Panel doprinosi raspravi i razmatranju naučnih i tehnoloških pitanja od posebnog političkog značaja u okviru zakonodavne procedure. U tu svrhu Panel:

- obezbjeđuje parlamentarnim odborima i ostalim relevantnim parlamentarnim tijelima nezavisne, visokokvalitetne i naučno nepristrasne studije i informacije o procjeni efekta eventualnog uvođenja ili unapređenja novih tehnologija i sa tehnološke pozicije utvrđuje mogućnosti za preduzimanje najboljih mjera,
- organizuje forume na kojima političari i predstavnici naučnih krugova ili organizacija i društva u cjelini raspravljaju i upoređuju naučni i tehnološki razvoj koji je od političkog značaja za civilno društvo,
- podržava i koordinira inicijative za jačanje parlamentarnih djelatnosti tehnološke procjene u državama članicama Evropske unije, uključujući stvaranje ili jačanje kapaciteta za parlamentarne djelatnosti tehnološke procjene u evropskim državama, pogotovo u novim državama članicama.

Biro Panela je sastavni dio strukture Panela i odlučuje o aktivnostima Panela. Biro je sastavljen od predsjednika Panela, dva potpredsjednika Panela (sva tri člana bira Panel) i potpredsjednika Evropskog parlamenta koji je nadležan za panel.

Sastanci imaju za cilj analizu napretka i predavljanje tekućih ili nedavno završenih projekata. Sastanci su otvoreni za javnost i mogu se pratiti putem *webstreaming*-a. U radu panela mogu učestvovati svi poslanici Evropskog parlamenta, bez prava glasa.

Prema pravilima o funkcionisanju Panela, u cilju procjene tehnoloških mogućnosti, Panel priprema studije i organizuje radionice, stručne rasprave i posjete naučnim i tehničkim institucijama. U svom radu ovo tijelo koristi sve instrumente moderne parlamentarne tehnološke procjene. Dijalog o naučnom i tehničkom razvoju vodi se u okviru konferencija, godišnjih predavanja ili ostalih djelatnosti koje određuje Biro.

Studije Panela sprovode se kao nepristrasne naučne analize i ne smiju biti pod uticajem interesa koji bi mogli ograničiti njihovu objektivnost. Rezultati studija ne usvajaju se niti se o njima glasa, zbog čega ne predstavljaju nužno mišljenje većine Parlamenta.

¹⁶ **Šest članova** imenuje Odbor za industriju, istraživanje i energetiku, **po tri člana** imenuju Odbor za zapošljavanje i socijalna pitanja, Odbor za životnu sredinu, javno zdravlje i sigurnost hrane, Odbor za unutrašnje tržište i zaštitu potrošača, Odbor za saobraćaj i turizam i Odbor za poljoprivredu, dok **po jednog člana** imenuju Odbor za kulturu i obrazovanje, Odbor za zakonodavstvo i Odbor za građanske slobode, pravosuđe i unutrašnje poslove.

¹⁷ STOA Rules and Bureau Decision of 4 May 2009,

http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/142224/1104645_1_en.pdf (15.10.2018)

Studije o procjeni tehnoloških mogućnosti daju odgovore na srednjoročne i dugoročne, kompleksne i interdisciplinarne probleme u vezi sa uticajem naučnog i tehnološkog razvoja na društvo. Biro Panela odobrava predloge podnijete u tu svrhu na osnovu sljedećih kriterijuma: važnosti teme za rad Parlamenta, naučne i tehnološke prirode predloga, strateške važnosti predloga i njegove usklađenosti sa prioritetima koje je definisao Biro, te raspoloživosti naučnih dokaza koji pokrivaju istu temu.

U tekućem sazivu, **glavne tematske prioritete oblasti** Panela su:

- Eko-efikasnost saobraćaja i moderna energetska rješenja;
- Održivo upravljanje prirodnim resursima;
- Potencijalni izazovi u pogledu interneta;
- Zdravlje i nove tehnologije;
- Nauka, komunikacije i globalno umrežavanje.

2.5 Francuska

U Parlamentu Francuske **ne postoji poseban odbor** za digitalnu ekonomiju, već pitanja koja se tiču toga spadaju u nadležnost nekoliko stalnih odbora parlamenta, poput odbora koji se bave ekonomskim pitanjima, kulturom, evropskim poslovima i slično. Konkretno, odbori koji se bave navedenim pitanjima bili su nadležni za razmatranje **Zakona o digitalnoj Republici** koji je usvojen u oktobru 2016. godine. Prema Zakonu, vlada bi trebalo da obezbijedi dugoročni napredak u oblasti digitalnog domena promovirajući politiku otvorenih podataka i znanja te da usvoji progresivni pristup digitalnim tehnologijama i jačanju prava pojedinaca u digitalnom svijetu.¹⁸

U principu dugoročni izazovi, strateško predviđanje, faktori promjena u budućnosti, naučna i tehnološka procjena veoma su udaljeni od dnevnog parlamentarnog života gdje su politička rasprava, zakonodavstvo i kratkoročne odluke uvijek prve tačke na dnevnom radu. Naročito posljednjih nekoliko godina, potreba za brzim mjerama i pravilima dodatno je usmjerila pažnju na kratkoročne izazove. Međutim, poslanici su veoma svjesni da postoji potreba da se razmatraju dugoročni izazovi, te da su odluke u vezi sa pojedinim pitanjima ekstremno skupe, kao što je to slučaj sa infrastrukturom, saobraćajem, energetikom i slično. S tim u vezi, poslanicima su potrebni ekspertiza, savjetovanje, otvorena rasprava, sveobuhvatne studije, detaljne analize, procjene „za i protiv“. Konačno, u vezi sa određenim pitanjima poslanici žele i da ospore analize, procjene ili metode Vlade.

Gornji dom Parlamenta Francuske (u daljem tekstu: Senat) ima **dvije jedinice** koje se bave dugoročnim izazovima: **Parlamentarna kancelarija za naučnu i tehnološku procjenu** (franc. *Office parlementaire d'évaluation des choix scientifiques et technologiques* – OPECST), pri čemu je kancelarija zajedničko tijelo za oba doma i **Delegacija za strateško predviđanje**. Osim toga, nakon posljednjih parlamentarnih izbora u junu 2017. godine, u Parlamentu je formirano **nekoliko radnih grupa** u cilju pripreme predloga reforme parlamentarnog rada. Jedna od radnih grupa bavi se pitanjem digitalne demokratije kako bi se omogućilo bolje informisanje i uključenost građana u proces donošenja odluka.

Parlamentarna kancelarija za naučnu i tehnološku procjenu

Budući da je ideja o tehnološkoj procjeni od suštinskog značaja za naučna i politička tijela, čime se istovremeno kontroliše tehnološki napredak i predviđaju njegove posljedice, Parlament je odlučio da uspostavi **sopstvenu strukturu za tehnološku procjenu i ekspertizu** formiranjem **Parlamentarne kancelarije za naučnu i tehnološku procjenu** (u daljem tekstu: Kancelarija). Kancelarija je formirana 1983. godine posebnim zakonom nakon

¹⁸ ECPRD, ibid.

jednoglasne odluke Parlamenta u cilju „*informisanja parlamenta o naučnim i tehnološkim mogućnostima koje će konkretno doprinijeti jasnijem donošenju odluka*“. U tom smislu, Kancelarija, kao **posrednik između političkog svijeta i svijeta istraživanja** i prikuplja informacije, pokreće istraživačke projekte i sprovodi procjenu.

Parlamentarna kancelarija za naučnu i tehnološku procjenu sačinjena je od 36 članova – 18 poslanika Donjeg doma i 18 poslanika Gornjeg doma¹⁹, a u radu joj podršku pruža **Naučni savjet** sačinjen od 24 akademika i istraživača. **Službu Kancelarije** čini dva odjeljenja sa šest zaposlenih parlamentarnih državnih službenika. Kancelarija ne može sama birati teme i oblasti u vezi sa kojima se sprovodi tehnološka procjena, već teme može uputiti Biro (Kolegijum) oba doma na sopstvenu inicijativu ili na zahtjev predjednika političke grupe ili na predlog 60 poslanika donjeg doma ili 40 poslanika gornjeg doma i stalni odbor parlamenta.

Što se tiče procedure koja se odvija nakon upućivanja teme Kancelariji, prvi korak je imenovanje izvjestioca (jedan ili više poslanika koji su članovi Kancelarije), a zatim slijedi izrada studije izvodljivosti (utvrđivanje obima rada, trendovi u oblasti istraživanja, relevantne konsultacije itd), te saslušanja, konsultacije i posjete koje uključuju eksperte, pojedince, organizacije, kompanije, institucije u zemlji i inostranstvu. Nakon toga predviđeno je da izvjestioci predstave predlog izvještaja i zaključke članovima Kancelarije, koji se obično jednoglasno usvaja. Konačni izvještaj se štampa i objavljuje na zvaničnim internet

*Kancelarija od marta 2018. godine objavljuje **novu vrstu publikacije** koja ima za cilj da obezbijedi poslanicima najnovije podatke u oblasti nauke. Za pripremu svakog kratkog informativnog materijala (četiri strane) imenuje se izvjestilac nakon čega slijedi prikupljanje informacija i zatvoreno saslušanje. Konačni dokument se šalje kvalifikovanim ekspertima u cilju dobijanja savjeta te predstavlja članovima Kancelarije i objavljuje na zvaničnim internet prezentacijama oba doma. Izvjestilac u **kratkom video materijalu** objašnjava ključna pitanja navedena u materijalu, što je takođe dostupno na internetu.*

prezentacijama oba doma i šalje se univerzitetima i istraživačkim institucijama.

Specifičnost Kancelarije ogleda se u tome što je uključenost poslanika u sve aspekte rada Kancelarije veoma snažna i postoji podrška za sve studije, izvještaje i publikacije, a individualna i zajednička ekspertiza članova Kancelarije vodi donošenju važnih odluka. Sa druge strane, razvijeni su bliski odnosi sa naučnom zajednicom, akademijama nauka, što doprinosi boljem razumijevanju između nauke i politike, eksperata i javnosti, te dugoročnih i kratkoročnih izazova.

Delegacija za strateško predviđanje

Delegacija za strateško predviđanje uspostavljena je 2009. godine na inicijativu predsjednika Senata *Gérard Larcher*-a u cilju uvođenja dugoročnog predviđanja u zakonodavni rad. Ova **delegacija postoji samo u Senatu**, ne i u Donjem domu, i sačinjena je od 36 stalnih članova imenovanih u skladu sa proporcionalnom zastupljenošću svake od političkih grupa u Senatu. Delegacija je nadležna za **praćenje i istraživanje društvenih i ekonomskih promjena**, kao i informisanje Senata o tim promjenama. U okviru vršenja nadležnosti, Delegacija ima pravo na samostalni odabir tema za istraživanje, organizuje radionice, okrugle stolove i panel diskusije, razvija scenarije i priprema izvještaje, pri čemu nastoji da prikaže kreativnu viziju društvenih potreba, načina života, problema i slično.

¹⁹ Trenutni predsjednik je poslanik Gornjeg doma *Gérard Longuet*, bivši ministar za industriju, telekomunikacije i odbranu, a prvi potpredsjednik je poslanik Donjeg doma i matematičar *Cédric Villani*.

2.6. Finska

U Parlamentu Finske **ne postoji specijalno tijelo** koje se bavi isključivo pitanjima **digitalne ekonomije**. Međutim, **jedan od stalnih odbora Parlamenta je Odbor za budućnost** (eng. *Committee on Future*) koji prati procese u oblasti **tehnologije, nauke, ekonomije, konkurentnosti, globalnih ekoloških izazova, istraživanja** i slično i analizira njihov **uticaj na politiku i društvo** Finske. Odbor za budućnost formiran je 1993. godine kao privremeni odbor, a od 2001. godine jedan je od 16 stalnih odbora Parlamenta, broji 17 članova i služi kao parlamentarni *think tank* za politiku budućnosti, nauke i tehnologije.

Odbor, u okviru svojih nadležnosti, nastoji da **identifikuje fenomene i izazove** koji mogu imati **uticaja na državu** u najranijoj fazi kako bi bili u mogućnosti da utiču na iste tokom procesa donošenja odluka.

Naime, **glavna misija** Odbora za budućnost je **stvaranje i održavanje dijaloga sa Vladom** o ključnim budućim problemima i mogućnostima. Kada jednom u toku svog mandata Vlada izradi izvještaj o dugoročnim budućim izgledima i ciljevima i podnese ga Parlamentu, **glavni zadatak Odbora za budućnost je da pripremi odgovor Parlamenta na izvještaj Vlade o budućnosti**. Na taj način, Parlament i Vlada mogu prepoznati značajne političke teme u ranoj fazi.

Osim toga, Odbor je nadležan za pripremu izvještaja o nacionalnom sprovođenju Agende UN za održivi razvoj (Agenda 2030). Drugi važan zadatak Odbora za budućnost je priprema **mišljenja koja upućuje drugim odborima** u vezi da ostalim izvještajima Vlade ili projektima, te mišljenja u kojima se razmatra razne vrste društvenih pitanja i tehnološkog razvoja.

Razlika između izvještaja i mišljenja je veoma važna sa stanovišta uticaja: mišljenja se pripremaju za druge odbore, pri čemu odbori imaju slobodu da ih svom radu uzmu u razmatranje ili ne uzmu. Sa druge strane, onda kada Odbor za budućnost uputi Vladi izvještaj, Vlada mora uzeti u razmatranje predložena rješenja. Dakle, **parlamentarni izvještaji smatraju se instrumentom političke moći**.

U cilju obavljanja svojih nadležnosti, Odbor se savjetuje sa velikim brojem stručnjaka i ima poseban budžet namijenjen istraživačkim projektima. Osim toga, Odbor aktivno učestvuje u dijalogu sa civilnim društvom, kroz brojne otvorene sjednice i seminare. Tokom tekućeg saziva, Odbor je razmotrio niz pitanja poput budućnosti socijalne zaštite, izvoza znanja i obrazovanja, pokazatelja blagostanja i slično²⁰.

Jedna od značajnih nadležnosti Odbora odnosi se na organizaciju i koordinaciju **procjene uticaja tehnologije na društvo i politiku**, odnosno tehnološke procjene. U tom smislu, Odbor je osmislio poseban instrument za predviđanje u četiri koraka koji koristi od 2013. godine u cilju sistematskog prepoznavanja i procjene suštinskih tehnologija koje mogu promijeniti svijet. Sa druge strane, Odbor razmatra i etička pitanja koja su u vezi sa novim tehnologijama, kao i regulatorne i naučne zahtjeve koji proizlaze iz primjene tehnologija.²¹

²⁰ Pojedine publikacije dostupne su na engleskom jeziku na zvaničnoj internet prezentaciji Parlamenta Finske. Detaljnije vidjeti na linku:

<https://www.eduskunta.fi/EN/lakiensaataminen/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta/Pages/default.aspx> (23.10.2018)

²¹ Na mreži *Facebook* postoji grupa putem koje je moguće pratiti rad Odbora u vezi sa procjenom suštinskih tehnologija. Detaljnije informacije dostupne su na linku: <https://www.facebook.com/groups/TuVRadikaalit>

U kontekstu Finske, značajno je pomenuti i nezavisni finški Fond za inovacije SITRA koji je za svoj rad direktno odgovoran Parlamentu (članovi Nadzornog odbora su poslanici) i ima za cilj da Finska bude pionir održivog blagostanja. Ovaj fond osnovan je 1967. godine kao poklon Parlamenta državi povodom obilježavanja 50. godišnjice postojanja države i bavi se pitanjima stabilnog i uravnoteženog razvoja, unapređenja kvalitativnog i kvantitativnog rasta i međunarodne konkurentnosti i saradnje. Aktivnosti uglavnom obuhvataju izradu procjena i analiza, sprovođenje pilot projekata i eksperimenata, te edukaciju donosilaca odluka.

Izvor: SITRA Fund Finland <https://www.sitra.fi/en/topics/facts-about-sitra/> (23.10.2018)

2.7 Litvanija

U Parlamentu Litvanije u okviru Odbora za ekonomiju formiran je **Pododbor za visoku tehnologiju, inovacije i digitalnu ekonomiju** koji ima **šest članova**. Među **glavnim nadležnostima** ovog radnog tijela su: **razvoj i razmatranje** modela održivog razvoja informacionog društva i digitalne ekonomije, **analiza** međunarodnih propisa i međunarodnih praksi, **razmatranje i podnošenje** Parlamentu zaključaka i predloga, **izrada zaključaka** u vezi sa usklađenošću predloga zakona i drugih pravnih akata sa državnom strategijom za razvoj informacionog društva, digitalnu ekonomiju, inovacije i tehnološki napredak. Parlament **nema poseban program** u vezi sa digitalizacijom parlamentarnih aktivnosti.

Evropska komisija objavila je 19. aprila 2016. godine Komunikaciju o digitalizaciji industrije koji sadrži niz mjera u cilju pružanja podrške Evropi kako bi iskoristile **pogodnosti i mogućnosti** koje nudi digitalna tehnologija i na taj način obezbijedila konkurentnost u Evropi u srednjem i dugom roku. U cilju implementacije Komunikacije, Vlada Litvanije je 10. maja formirala Komisiju za nacionalnu industrijsku konkurentnost kao osnovu za funkcionisanje utvrđene Nacionalna platforma za industrijsku digitalizaciju „Industrija 4.0“ kojom upravlja ministar ekonomije. Glavni ciljeve nacionalne platforme usmjereni su na jačanje i poboljšanje konkurentnosti Litvanije i produktivnost industrije kao i na integraciju digitalnih rješenja i novih tehnologija. Nacionalna platforma predstavlja ključnu platform za razvoj dijaloga između indistrije, državnih tijela i akademske zajednice u cilju pronalaženja najefikasnijih rješenja za digitalizaciju indistrije na nacionalnom nivou.

2.8 Njemačka

Savezna Vlada Njemačke je usvajanjem Digitalne agende 2014. godine, kao odgovora na strukturalne izazove, postavila cilj digitalne transformacije ekonomije i društva navodeći niz smjernica za život, rad, preduzetništvo i učenje u digitalnom dobu. Digitalna agenda ima tri ključna cilja i to: ekonomski rast i zapošljavanje, pristup i inkluziju, te povjerenje i bezbjednost uz stavljanje akcenta na ekonomsku politiku i politiku inovacija. Ministarstvo za ekonomske poslove i energetiku je, osim Digitalne agende, usvojilo Digitalnu strategiju 2025 koja sadrži važne mjere i političke instrumente koje Njemačka treba da razvije u narednom periodu u cilju uspješne digitalne transformacije.²² Jedan od glavnih elemenata digitalne transformacije, izuzev digitalne infrastrukture, inovativnog upravljanja, obrazovanja, istraživanja, nauke, kulture i medija, je digitalna ekonomija i digitalna radna mjesta.

²² Federal Ministry of Economic Affairs and Energy of Germany: Digital Agenda <https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Artikel/Digital-World/digital-agenda.html> (24.10.2018)

Promjene koje proizlaze iz digitalizacije, kao što su big data²³, pametni podaci, pametne usluge, mobilni internet, cloud computing²⁴ i društveni mediji, imaju veliki uticaj na njemačku ekonomiju. Njemačka industrija je jak međunarodni igrač i potrebno je da razvije sigurne tehnologije koje se traže na tržištu i uspostavi standarde za značajne digitalne aplikacije. U tom kontekstu, veoma je važno pružanje podrške kompanijama, posebno malim i srednjim preduzećima kako bi poboljšali sopstveni kapacitet za inovacije usvajanjem novih digitalnih tehnologija. Takođe, cilj države je da promoviše svoju digitalnu ekonomiju.

Donji dom – Bundestag

U Donjem domu Parlamenta Njemačke (u daljem tekstu: Bundestag) pitanja u vezi sa digitalnom ekonomijom spadaju u nadležnost **Odbora za ekonomiju i energetiku, kao i svi aspekti tehnologije, idustrijske politike, politike za mala i srednja preduzeća, strane trgovine i investicija, te globane konkurentnosti**. Osim toga, pitanjima digitalne ekonomije bave se **Odbor za saobraćaj i digitalnu infrastrukturu i Odbor za digitalnu agendu**. U okviru parlamenta funkcioniše **Kancelarija za tehnološku procjenu u Bundestagu** (*The Office for Technology Assessment at the German Bundestag – TAB*) koja, kao **nezavisna naučna institucija**, pruža **savjetodavnu podršku** parlamentu u pogledu pitanja koja se tiču tehnologije i istraživanja, kao i **studijske odbore** koji se formiraju za određene oblasti, čija je uloga takođe savjetodavna.

Kancelariju za tehnološku procjenu (u daljem tekstu: Kancelarija) formirao je njemački Institut za tehnologiju u Karlsruheu (*Karlsruhe*) 1990. godine, na osnovu ugovora sa Bundestagom, u cilju pružanja savjetodavne podrške parlamentu i njegovim radnim tijelima. Primarni korisnik usluga Kancelarije za tehnološku procjenu je **Odbor za obrazovanje, istraživanja, tehnologiju i tehnološke procjene**. Konkretno, u skladu sa Poslovníkom Bundestaga²⁵, **Odbor za obrazovanje, istraživanja, tehnologiju i tehnološke procjene** je radno tijelo parlamenta zaduženo za sprovođenje tehnoloških procjena i za njihovu analizu i evaluaciju za potrebe njemačkog Bundestaga. Za izradu tehnoloških procjena mogu biti angažovane i institucije van Bundestaga. Ovaj odbor priprema načela kojima se rukovode tehnološke procjene i na tim načelima zasniva svoju odluku u pojedinačnim slučajevima.

Osim Odbora za obrazovanje, istraživanja, tehnologiju i tehnološke procjene, **Odbor za ekonomske poslove i energetiku, Odbor za poljoprivredu i hranu, Odbor za životnu sredinu, očuvanje prirode, izgradnju i nuklearnu bezbjednost** mogu predložiti teme za sprovođenje tehnološke procjenu. Opseg tema u vezi sa kojima **Kancelariju za tehnološku procjenu** vrši tehnološku procjenu je širok i obuhvata sljedeće oblasti: energetika, životna sredina, digitalizacija, poljoprivreda, biotehnologija, inovacije, pozitivne i negativne strane Njemačke kao biznis lokacije, izazovi u oblasti obrazovanja, nauke, inovacija i istraživanja. Vrijeme predviđeno za sprovođenje tehnoloških procjena je oko dvije godine, a **godišnji budžet** Kancelarije za tehnološku procjenu **iznosi 2,6 miliona eura**.

Procedura sprovođenja tehnološke procjene. U skladu sa uputstvom predsjednika odbora, izvjestioci za tehnološku procjenu (predsjednik i šest članova odbora) i direktor Kancelarije raspravljaju o političkoj i faktičkoj relevantnosti predloženih tema. Kancelarija dostavlja mišljenje za svaki od predloga sa stanovišta izvodljivosti, ciljeva i metoda. Teme biraju

²³ Pojam **Big Data** označava velike i kompleksne setove podataka, kod kojih tradicionalne aplikacije za obradu podataka nijesu primenljive. Te skupove podataka karakterišu raznovrsnost formata, velike brzine obrade i pristupa, te veliki obim informacija. Izvor: Božidar Radenković, Marijana Despotović-Zrakić, Zorica Bogdanović, Dušan Barać, Aleksandra Labus, Elektronsko poslovanje, Fakultet organizacionih nauka, Beograd, 2015

²⁴ *Cloud computing* prevodi se kao »računarstvo u oblacima« i u pojednostavljenom smislu može se shvatiti kao čuvanje, obrada i upotreba podataka koji se nalaze na udaljenim računarima kojima se može pristupiti putem interneta. Izvor: <http://pravoiikt.org/racunarstvo-u-oblacima-cloud-computing-sta-je-i-sto-nas-treba-da-bude-briga/> (24.10.2018)

²⁵ Rules of Procedure of the German Bundestag, član 56a <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80060000.pdf> (24.10.2018)

izvjestioci za tehnološku procjenu putem konsenzusa i nakon rasprave kako bi ih uputili odboru na konačno usvajanje. Predlog teme prihvaćen je ukoliko se istom ne protivi trećina članova odbora.

Od trenutka kada odbor usvoji rezoluciju, Kancelarija za tehnološku procjenu nadležna je za naučno i organizaciono sprovođenje projekata tehnološke procjene. Projektni tim počinje sa intenzivnim istraživanjem i konsultacijama sa ekspertima u vezi sa relevantnim pitanjima koja se tiču istraživanja. Kancelarija priprema preporuke za ključna pitanja u vezi sa kojima se sprovodi tehnološka procjena i upućuje odboru na osnovu izvještaja vanjskih stručnjaka ili naučnih institucija. Saradnja sa vanjskim stručnjacima i njihovi izvještaji su centralni element rada na projektu.

Tokom cijelog trajanja projekta, tim nadgleda i analizira aktuelno naučnu debatu i javne i političke diskusije u vezi sa datim pitanjem. Organizuju se radionice i ekspertske sastanci koji okupljaju stručnjake i poslanike u cilju razmatranja privremenih rezultata. Često su uključeni i predstavnici civilnog društva. Navedeno ima za cilj poboljšanje komunikacije između naučnika, društva i parlamenta, kao i razmjenu znanja i mišljenja prije završetka projekta. Rezultate svih aktivnosti sažeto predstavlja Kancelarija, a projekat se završava konačnim izvještajem. Odbor analizira konačni izvještaj, objavljuje ga nakon diskusije i odobrava objavljivanje. Većina izvještaja Kancelarije objavljuje se u formi službenog štampanog materijala parlamenta i inkorporira u parlamentarnu raspravu i proces donošenja odluka.²⁶

Studijski odbori kao primjer naučnog savjetovanja

Na predlog jedne četvrtine poslanika, Bundestag je, prema odredbama Poslovnika, u obavezi da formira **studijski odbor za pripremu odluka o sveobuhvatnim i značajnim temama**. Članovi studijskih odbora imenuju se u skladu sa dogovorom između parlamentarnih grupa. Studijski odbori koji su sačinjeni od poslanika i vanjskih eksperata (na principu pola-pola) odgovorni su za podnošenje izvještaja i preporuka Parlamentu prije završetka svog mandata. Na osnovu izvještaja i preporuka, Parlament donosi odluku o tome da li je potrebno pružiti mandat studijskom odboru.

Studijski odbori u Bundestagu koji su formirani u cilju naučne savjetodavne podrške sačinjeni su od naučnika i poslanika i služe kao sprega između nauke i politike. Osim što rezultiraju preporukama koje se inkorporiraju u parlamentarnu aktivnost, predstavljaju i grupne dinamične procese i specifično mjesto za razmjenu znanja. Ove godine su Bundestagu formirana dva studijska odbora sa mandatom do 2020. godine i to: *Vještačka inteligencija – društvena odgovornost i ekonomski potencijal* i *Stručno usavršavanje u digitalnom radnom okruženju*.²⁷ U periodu od 2010 do 2013. godine bila su uspostavljena takođe dva studijska odbora: Internet i Digitalno društvo i Rast, prosperitet u kvalitet života.²⁸

Gornji dom - Bundesrat

U gornjem domu Parlamenta Njemačke (u daljem tekstu: Bundesrat), **Odbor za ekonomiju** nadležan je za sva pitanja koja se tiču digitalne ekonomije, dok Odbor za saobraćaj razmatra pitanja u vezi sa digitalnom infrastrukturom, odnosno Odbor za kulturu pitanja koja se tiču komunikacionih tehnologija.

Osim toga, u okviru **Službe** gornjeg doma Parlamenta Njemačke formirano je **tijelo Koordinacioni odbor za digitalizaciju** koje se bavi aspektima digitalne ekonomije u

²⁶The Office for Technology Assessment at the German Bundestag – TAB <http://www.tab-beim-bundestag.de/en/about-tab/client.html#berichterstattergruppe> (24.10.2018)

²⁷ Study commissions of the Bundestag <https://www.bundestag.de/en/committees/bodies/study#> (24.10.2018)

²⁸ Konačni izvještaji odbora dostupni su na njemačkom jeziku na sljedećim linkovima:
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/125/1712550.pdf>
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/133/1713300.pdf>

parlamentu, implementacijom elektronskog zakonodavstva, upotrebom elektronske arhive ili postupkom dugoročnog elektronskog arhiviranja dokumenata. Odbor se sastaje redovno, najmanje jedno mjesečno, i u okviru njega funkcioniše nekoliko podobora u zavisnosti od oblasti. **Članovi Koordinacionog odbora** su:

- zamjenik generalnog sekretara;
- tri generalna direktora Bundesrata²⁹,
- šef Odsjeka za ljudske resurse,
- šef Odsjeka za informacionu tehnologiju,
- šef Odjeljenja za dokumentaciju,
- šef Odjeljenja za parlamentarno pravo³⁰,
- šef Odbora za zakonodavstvo,
- službenik za bezbjednost informacione tehnologije,
- predstavnik Savjeta zaposlenih u Bundesratu, i
- predstavnik vanjske konsultantske firme.

²⁹ U okviru organizacione strukture Službe Bundesrata funkcionišu tri generalna direktorata na čijem su čelu generalni direktori koji za svoj radu neposredno odgovaraju zamjeniku generalnog sekretara: Generalni direktorat A (odbori, izuzev Odbor za zakonodavstvo), Generalni direktorat P (protokol, odnosi sa javnošću, posjetioci) i Generalni direktorat Z (centralni direktorat nadležan za organizaciju, ljudske resurse, centralnu administraciju, informacione tehnologije, dokumentaciju i stenografske bilješke). Detaljnije informacije o organizacionoj strukturi Bundesrata dostupne su na sljedećem linku:

http://www.bundesrat.de/SharedDocs/downloads/DE/sekretariat/organisationsplan-en.pdf?__blob=publicationFile&v=5 (11.10.2018)

³⁰ Odjeljenje za parlamentarno pravo nadležno je za poslove koji se tiču opštih pitanja u vezi sa organizacionom strukturom gornjeg doma u kontekstu Ustava te pravne pozicije Bundesrata u zakonodavnom procesu.

IZVORI INFORMACIJA

Belgian Code of Economic Law – Book XII: The law of the electronic economy

<http://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/viewFile/2315/2266>

Digital Agenda for Europe https://eige.europa.eu/resources/digital_agenda_en.pdf

Digital Austria <https://www.digital.austria.gv.at/>

Digital Belgium <http://digitalbelgium.be/en/>

Don Tapscott and David Agnew, Governance in the Digital Economy: The Importance of Human Development, published in Finance and Development, a quarterly magazine of the IMF, December 1999, Volume 36, Number 4

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/12/tapscott.htm>

ECPRD Request No. 3859, *Digital economy and digitalization of Parliament*, July 2018

European Parliamentary Technology Assessment Network <http://www.eptanetwork.org/>

EPTA Network, What is technology assessment? <http://www.eptanetwork.org/about/what-is-ta>

Federal Ministry of Economic Affairs and Energy of Germany: Digital Agenda

<https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Artikel/Digital-World/digital-agenda.html>

Foresight Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514072016002/consolide>

Manuel Kastels, *Uspon umreženog društva, Golden marketing*, Zagreb, 2000.

Rules of Procedure of the German Bundestag <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80060000.pdf>

SITRA Fund Finland <https://www.sitra.fi/en/topics/facts-about-sitra/>

Standing Orders of the Hellenic Parliament

<https://www.hellenicparliament.gr/en/Vouli-ton-Ellinon/Kanonismos-tis-Voulis/>

STOA Rules and Bureau Decision of 4 May 2009,

http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/142224/1104645_1_en.pdf

Study commissions of the Bundestag

<https://www.bundestag.de/en/committees/bodies/study#>

Techopedia – Dictionary

<https://www.techopedia.com/definition/32989/digital-economy>

The Office for Technology Assessment at the German Bundestag – TAB <http://www.tab-beim-bundestag.de/en/about-tab/client.html#berichterstattergruppe>

The Rules of Procedures of the Belgian House of Representatives, Article 70

https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/reglement/reglement_UK.pdf

World e-Parliament Report 2016, Inter-parliamentary Union, 2016
<http://archive.ipu.org/pdf/publications/epar16-en.pdf>